

บทที่ 2

ทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสำเร็จของประชาธิปไตย นอกจากสังคมนั้นจะมีรูปแบบที่เป็นประชาธิปไตย แล้ว ประชาชนในสังคมนั้นจะต้องมีระบบความเชื่อ ทศนคติ ความรู้สึก และค่านิยมที่บุคคลมีต่อทางการเมืองในลักษณะที่สนับสนุนการปกครองประชาธิปไตยด้วย อัลมอนด์และเวอร์มา (Almond and Verba) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า การที่ประเทศหนึ่ง ๆ จะมีระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยได้ และมีความสามารถที่จะจรรโลงรักษาระบบการปกครอง เช่นว่านี้ได้ไ้ได้ในระยะเวลายาว โดยมีความต่อเนื่องกันนั้น ไม่ใช่เป็นเพราะประเทศนั้น ๆ ได้นำเอาแบบการปกครองที่เรียกว่า ประชาธิปไตยมาใช้เพียงอย่างเดียว แต่รูปแบบทางการเมืองของประชาธิปไตยนั้นจะต้องมีประชาชนในสังคมที่มีระบบความเชื่อ ทศนคติ ความรู้สึก และค่านิยมที่บุคคลมีต่อทางการเมืองในลักษณะที่สนับสนุนการปกครองประชาธิปไตย¹

ประเทศไทยนำรูปแบบการปกครองประชาธิปไตยมาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 แต่ก็ไม่สามารณ์แม้แต่ที่จะรักษารูปแบบอย่างเป็นทางการของประชาธิปไตยไว้ได้ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะค่านิยมและทศนคติของคนไทย อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย

สมาชิกสภาเทศบาล เป็นกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มหนึ่งที่อาจมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและทิศทางในการพัฒนาประเทศของระบบการเมืองไทยที่สำคัญ ฉะนั้นทศนคติของบุคคลดังกล่าว จึงมีผลกระทบอย่างมากต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย

¹ Gabriel Almond and Sidney Verba, The Civic Culture (Boston : Little, Brown and Company, 1965).

ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งจะศึกษา เฉพาะภูมิหลังทาง เศรษฐกิจและสังคมว่ามีส่วน
สัมพันธ์อย่างไรต่อการสร้างทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งสิ่งเหล่านี้
เป็นปัจจัยสำคัญต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในบทนี้จะกล่าวถึงลักษณะทั่วไปของ
ทัศนคติทางการเมือง

ทัศนคติการเมือง

ทัศนคตินั้นมีผู้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ลักษณะความรู้สึกลงใจของบุคคล
อันเนื่องมาจากการเรียนรู้ ตลอดจนประสบการณ์ซึ่งกระตุ้นให้บุคคลมีพฤติกรรมไปในทิศทาง
ใดทิศทางหนึ่ง ในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือจินตนาการต่าง ๆ ที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้อง²

เบอร์นาร์ด เฮนเนสซี (Bernard Hennessy) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง
ถึง พื้นเพความโน้มเอียง (orientation) ค่อนข้างถาวรของบุคคลซึ่งมีต่อวัตถุรวมทั้ง
ความคิดอื่น ๆ ที่ทำให้คนมีขอบเขตความคิดในการที่จะ เข้าใจโลกได้พอสมควร³

เฮอริเบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer) ให้ความหมายของทัศนคติ
ไว้ว่า หมายถึงท่าทีที่แสดงออกทางจิตใจและท่าทีที่แสดงออกทางกาย แต่ระยะต่อมาความ
หมายดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป หมายถึงภาวะความพร้อมทางประสาทและจิตใจ ซึ่งแสดง
ออกมาทางร่างกายและจิตใจ⁴

คาทซ์ (Katz) และสกอตแลนด์ (Scotland) กล่าวว่า การที่คนมีทัศนคติ
ต่อสิ่งใดนั้น จะต้องประกอบด้วย การรับรู้ (cognitive) ความรู้สึกใคร่พอใจ
(affective) และพฤติกรรม (behavioral) ซึ่งจากสิ่งดังกล่าวจะมีอิทธิพลที่บุคคลมี

² Shaw and Wright, Scale for the Measurement of Attitudes,
p. 3.

³ Bernard Hennessy, Political and Public Opinion (New York :
David McKay, 1972), pp. 27-48.

⁴ ไพบุลย์ อินทรวีชา, "ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวัดทัศนคติ," หน่วยงานวิจัย
สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพมหานคร (เอกสารอัดสำเนา).

ทัศนคติไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง⁵ นอกจากนี้ ทัศนคติของแต่ละบุคคลนั้นยังขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งแวดล้อม ที่ให้บุคคลนั้นแสดงออกมาทางพฤติกรรมที่พึงพอใจ หรือชอบรักใคร่อย่างใกล้ชิด สิ่งนั้นเป็นทัศนคติทางบวก (positive attitude) แต่ถ้าเขาแสดงออกไม่พึงพอใจซึ่งชั่ง เป็นทัศนคติทางลบ (negative attitude) เป็นการชี้บอกทิศทางแสดงออกของบุคคลที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้า

ยังมีคำอีกคำหนึ่งคล้ายคลึงกับทัศนคติ คือคำว่า คุณค่า กมล สมวิเชียร ได้อธิบายไว้ในหนังสือประชาธิปไตยกับสังคมไทยว่า คำนิยมเราหมายถึงสิ่งที่คนทั่ว ๆ ไปเข้าใจว่าเป็นทัศนคติหรือไม่ก็ความรู้สึก หรือไม่ก็ความเห็นในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับคน สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ หรือแม้แต่สิ่งนอกเหนือธรรมชาติ เช่น นรก สวรรค์ พระเจ้า คำว่าคำนิยมอาจหมายถึงความสนใจ ความพึงพอใจ ความชอบ ความนิยม หน้าที่ พันธกรณี ความปรารถนา ความอยาก ความต้องการ ความแทนหน้าและความดึงดูด หรือความรู้สึกอื่น ๆ ซึ่งมนุษย์เชื่อและยึดถือเอาไว้เป็นแนวทางสำหรับเลือก ถ้าจะว่าไปแล้ว คำนิยมของคนก็มองได้จากพฤติกรรมของบุคคลที่เลือกประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ นานายกเว้นกับภริยาธรรมชาติ⁶

กล่าวโดยสรุปแล้วทัศนคติเป็นปฏิกริยาทางอารมณ์และจิตใจ เพื่อแสดงออกทางพฤติกรรมต่อสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับตัวบุคคล ซึ่งจะเป็นไปในทางบวกและทางลบ ตามประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมมาก่อน และบุคคลนั้นจะไม่มีทัศนคติถ้าหากไม่มีประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมดังกล่าวแล้ว คนเรามีทัศนคติแตกต่างกันเนื่องจากมีคำนิยม เป็นสิ่งที่กำหนดต้องเกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ มิใช่คิดตัวมาแต่กำเนิด เป็นสภาพที่ค่อนข้างจะถาวร แต่ก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ดังนั้นทัศนคติของบุคคลประกอบด้วย

⁵

D. Katz and L. Scotland, "A Preliminary Statement to a Theory of Attitude Structure and Change," Psychology : A Study of a Science, Vol. 3. Ed. S. Koch (New York : Mcgraw - Hill, 1959), p. 482.

⁶

กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช 2516), หน้า 38.

1. องค์ประกอบทางความรู้ (Cognitive component) ประกอบด้วย ความเชื่อหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งของหรือความคิดต่าง ๆ ความเชื่อหรือความคิดเห็นดังกล่าวอาจเป็นไปได้ทั้งในทางดีหรือไม่ดี องค์ประกอบอันนี้เป็นเสมือนค่านิยม ซึ่งเราได้กำหนดมาตรฐานไว้ในใจเป็นสำคัญ

2. องค์ประกอบทางความรู้สึกหรืออารมณ์ (Feeling or affective component) ซึ่งก็คือ ความรู้สึกทางอารมณ์เกี่ยวกับความเชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งจะแสดงโดยสีหน้า ท่าทาง เมื่อคิดหรือพูดสิ่งนั้น

3. องค์ประกอบทางแนวโน้มของการกระทำหรือพฤติกรรม (Action tendency or behavioral components) คือสิ่งที่ G.W. Allport กล่าวถึงความพร้อมในอันที่จะสนองตอบต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะเจาะจง ทั้งนี้ย่อมหมายถึงแนวทางการปฏิบัติ เพื่อแสดงออกโดยไม่ต้องฝืนต่อความรู้สึกและความคิดในองค์ประกอบที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นการวางแนวทางไว้ล่วงหน้าว่า เมื่อถึงคราวปฏิบัติจริง ๆ ต่อสิ่งนั้นจะปฏิบัติอย่างไรและในบางกรณีอาจกำลังปฏิบัติอยู่แล้วก็ได้

ในการศึกษาวิจัยนี้ ศึกษาเฉพาะทัศนคติทางการเมือง (Political Attitudes) มีคำว่า การเมือง เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยอีกคำหนึ่ง มีผู้ให้ความหมายว่า การเมือง⁸ วัฏหลายประการ เช่น อริสโตเติล อธิบายว่า การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ หน่วยบริหารหรือรัฐบาลต้องมีอำนาจในกิจการต่าง ๆ ทุกกรณี ดังนั้นการเมืองจึงต้องประกอบด้วยอำนาจและการปกครอง

ฮาโรลด์ ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell) อธิบายว่า การเมืองคือ การปฏิบัติทุกประการที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ ปัจจุบันความเห็นทั่วไปมีความโน้มเอียง

⁷ Jonathan L. Fredman, J. Merrill Carlsmith and David O Sear, Social Psychology (Englewood Cliffs : Prentice-Hall, Inc., 1970).

⁸ รายละเอียดของความหมายคำว่า "การเมือง" ดูได้จาก Robert A Dahl, Modern Political Analysis (New Delhi : Prentice-Hall of India, 1965), pp. 4-13.

มาทางแนวความคิดของลาส เวลล์ที่เน้นถึงการปกครองและอำนาจคือ การเมืองมิใช่เพียงเรื่องของประเทศ รัฐบาลหรือเรื่องระดับชาติเท่านั้น แต่การเมืองเกิดขึ้นได้ในระดับกลุ่มต่าง ๆ ของสังคมของประเทศ

กระมล ทองธรรมชาติ อธิบายว่า "การเมืองหมายถึงการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม ซึ่งอาจจะมีผลประโยชน์ร่วมกันหรือขัดกันหรือมีความคิดเห็นเหมือนกันหรือไม่เหมือนกันทำการต่อสู้กัน เพื่อสรรหาบุคคลไปทำหน้าที่ปกครองประเทศแทนเขา และหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจที่จะทำให้พวกเขาสามารถตัดสินใจในเรื่องของส่วนรวมได้โดยชอบธรรม

การเมืองมีความหมายกว้างขวาง หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจการบริหารและการปกครองประเทศ ทศนคติทางการเมืองจึงหมายถึงความรู้สึกนึกคิด ความพร้อมของบุคคลที่จะตอบสนองต่อเรื่องที่เกี่ยวข้องการเมือง ซึ่งอาจจะเป็นไปในทางสนับสนุนหรือต่อต้านก็ได้ ทั้งนี้มาจากการประเมินค่านั้น ๆ ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับของ ลิขิต อีรเวทิน ซึ่งให้คำนิยามทศนคติทางการเมืองว่า เป็นระดับการวัดความรู้สึกต่อสิ่งที่มองและมีความสัมพันธ์กับสังคมโดยทั่วไปแล้ว ทศนคติทางการเมืองใช้อ้างถึง เสรีนิยมและอนุรักษนิยม

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาทศนคติทางการเมืองสองกลุ่มอย่างกว้าง ๆ คือ เสรีนิยมและอนุรักษนิยม (liberal and conservative) ซึ่งจะขอกล่าวถึงลักษณะของทศนคติทางการเมืองที่สำคัญทั้ง 2 ประการในรายละเอียด

⁹ จรูญ สุภาพ, การเมือง (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 3.

¹⁰ กระมล ทองธรรมชาติ, "การเมืองคืออะไร" วารสารสังคมศาสตร์ 9 (กรกฎาคม 2515), หน้า 122.

¹¹ Likhit Dhiravegin, Political Attitudes of the Bureaucratic Elite and Modernization in Thailand (Bangkok : Thai Watana Panich, 1974), p. 36.

ทัศนคติ เสรีนิยม

นักสังคมศาสตร์ได้ให้ความหมายของทัศนคติเสรีนิยมไว้แตกต่างกัน ลิชิต ฮีรเวคิน ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ที่มีทัศนคติแบบเสรีนิยมมักจะเป็นผู้ที่แสดงความรู้สึกในเชิงนิยมชมชอบต่อสาระสำคัญ 3 ประการคือ การเปลี่ยนแปลง ความเสมอภาค ความอดกลั้น นอกจากนี้ทัศนคติแบบเน้นเสรีนิยมมักจะหมายถึงการที่มีความคิดเสรี มีความอดกลั้นและก้าวหน้าส่งเสริมให้มีเสรีในการพูดและการปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า มนุษย์รู้จักเหตุผลและรู้ว่าอะไรเป็นประโยชน์ของตน การปล่อยให้คนแต่ละคนประกอบกิจการต่าง ๆ และใช้ชีวิตอย่างเสรี ปราศจากการแทรกแซงจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะช่วยให้คนเราสามารถพัฒนาตัวเองได้ดีที่สุด บัจเจกบุคคลจึงมีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด และมีความสำคัญมากกว่ากลุ่มหรือสถาบันองค์กรต่าง ๆ เฮอริเบอร์ด สเปนเซอร์ ผู้มีความคิดในเรื่องนี้มีความเห็นว่ารัฐควรมิบทบาทและหน้าที่อย่างจำกัดที่สุด รัฐไม่ควรกระทำมากกว่ารัฐควรจะทำ รัฐมีหน้าที่หลักเพียงสองอย่าง คือการรักษาความสงบในสังคม และการดำเนินการตัดสินข้อพิพาทตามกระบวนการยุติธรรม เพื่อป้องกันสิทธิตามธรรมชาติของคนที่อยู่ดั้งเดิมคือชีวิตและทรัพย์สินรัฐไม่มีหน้าที่ที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการจัดระบบเศรษฐกิจการค้า หรือช่วยเหลือคนยากจนการให้ธุรกิจเอกชนดำเนินการเองโดยที่รัฐไม่เข้าแทรกแซงจะเป็นการดีที่สุดในการส่งเสริมสันติสุขทั้งภายในและระหว่างประเทศ ความคิดเสรีนิยมนี้เช่นเดียวกับลัทธิเศรษฐกิจแบบเสรีหรือทุนนิยม กล่าวคือ รัฐไม่ควรเข้าไปแทรกแซงในการดำเนินงานทางเศรษฐกิจในแต่ละบุคคลในสังคม ฉะนั้นการดำเนินงานทางเศรษฐกิจในแต่ละคนต่างแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวไปคนละทาง ผลก็จะตกอยู่กับสังคมเป็นส่วนร่วม ถ้ารัฐเข้าไปแทรกแซงกลับจะทำให้ความเจริญ ความคิดเสรีนิยมมีสมมุติฐานว่าสังคมมีความผสมกลมกลืน มีความสมดุลกันอยู่ในตัวแม้ว่าการแจกแจงความมั่งคั่งและรายได้ระหว่างบุคคลจะมีไม่เท่ากัน แต่ก็ไม่ถึงขนาดที่จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมอย่างมากได้ ส่วนระบบเศรษฐกิจนั้นก็ดูจะเจริญก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลาโดยไม่ประสบวิกฤตการณ์หรือมีภาวะตกต่ำ นักรัฐศาสตร์ในยุคหลัง ๆ ที่มีแนวความคิดในด้านเสรีนิยม เช่น โรเบิร์ต เอ. คาลและเนลสัน คับบลิว พอลโบมีความเห็นว่ายังมีสถาบันอื่นในสังคมอีกมากที่มีอำนาจและสามารถมีอิทธิพลต่อต้านถ่วงดุลและการแทรกแซงของรัฐ ไม่รังเกียจการแทรกแซงของรัฐ และไม่เชื่อว่าจะมีการแบ่งชนชั้น

ในสังคมออกเป็นสองชนชั้นใหญ่ ๆ และเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน แต่จะมีกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ มากมายและมีความสำนึกร่วมกันทางชนชั้น¹²

นอกจากที่กล่าวมาแล้วนั้น ฮัลซีย์ (Halsey)¹³ ยังได้อธิบายเสรีนิยมไว้ว่าเป็นความคิดที่แพร่หลายและได้รับการยกย่องมากที่สุดในคริสต์ศตวรรษที่ 19 พวกเขาเสรีนิยมเห็นว่าการดำเนินการทางการเมืองและการพัฒนาต่าง ๆ ต้องรักษาเสรีภาพของแต่ละบุคคลไว้ให้มากที่สุด จึงเน้นหนัก เสรีภาพของบุคคลที่จะกำหนดจุดหมายปลายทางของตนเอง รัฐมีไว้เพื่อปกป้องเอกชนจากการกดขี่ของกลุ่มคน หรือหมู่คณะไม่ให้มีเสรีภาพมากกว่ากัน ในทางการเมืองนั้น เสรีนิยมต่อต้านระบบการปกครองที่ใช้อำนาจจำกัดระยะเวลาของผู้ปกครอง ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสถาบันรัฐสภา ขยายสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ประกันสิทธิเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ เสรีนิยมต่อต้านการเข้ามาแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐบาล สนับสนุนการแข่งขันการค้าโดยเสรีทั้งในและระหว่างประเทศ เป็นการลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น

กมล สมวิเชียร มีความเห็นว่าลัทธิเสรีนิยมเป็นระบบที่มีความใจกว้าง คือยอมรับฟังแม้แต่ความคิดหรือทฤษฎี หรือระบบการเมืองที่คนทั่วไปถือว่าเป็นภัย เช่นจะยอมให้คอมมิวนิสต์เข้ามาแข่งขันทางการเมืองได้โดยชอบด้วยกฎหมายเช่นเดียวกับกลุ่มอื่น ๆ พวกเขาเสรีนิยมสมัยเก่าจะต่อต้านการเข้ามายุ่งเกี่ยวของรัฐ เช่น รัฐให้เงินอุดหนุนสถาบันบางอย่างเพื่อการมีอำนาจมากของรัฐบาลกลางจะทำให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนต้องเสียไป แต่พวกเขาเสรีนิยมสมัยปัจจุบันกลับมีความเห็นตรงกันข้าม กล่าวคือ เห็นว่ารัฐบาลเข้ามายุ่งเกี่ยวในกิจกรรมของเอกชนมากขึ้น เพื่อช่วยเหลือคนยากจนหรือคนอ่อนแอกว่า ในทางการต่างประเทศพวกเขาเสรีนิยมจะสนับสนุนการมีความสัมพันธ์กับนานาชาติ ประนามสงครามและสนับสนุนให้ชาติที่เป็นเมืองขึ้นได้เป็นเอกราช¹⁴ อนึ่ง ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้อธิบายว่า เสรีนิยมให้

¹² ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิชเชต พ.ศ. 2530), หน้า 23.

¹³ William D. Halsey, "Liberalism," Collier's Encyclopedia, Vol. 14 (1965), 541-7.

¹⁴ กมล สมวิเชียร, ศาสตร์แห่งรัฐ (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช 2516), หน้า 43-44.

ความสำคัญแก่การเชื่อมั่นในหลัก เกณฑ์และวิธีการหา เหตุผลแบบวิทยาศาสตร์มากกว่าการ เชื่อทางศาสนาเป็นพื้นฐานของอุดมการณ์ทางการเมืองประเภทหนึ่ง คือ อุดมการณ์ประชาธิปไตย ซึ่งมีลักษณะดังนี้

- 15
- ...มีศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ มีศรัทธาในสติปัญญาในการที่มนุษย์ร่วมมือกันทำงาน ความสามารถของมนุษย์ที่สำคัญ ได้แก่ การรู้จัก เหตุผลและยึดหลัก เหตุผล ด้วยวิธีทดลองค้นหาแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งเกิดจากข้อคิดของจอห์นล๊อค...
 - ...มีศรัทธาในลัทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็น ยอมให้ทุกฝ่าย เสนอข้อเท็จจริง เหตุผลและความคิด เกี่ยวกับปัญหาที่กำลังพิจารณาให้หมดเสียก่อน แล้วจึงร่วมกันตัดสินใจ เป็นวิธีที่ดีที่สุด จากหลักข้อนี้จึงเกิด เสรีภาพทางการเมืองการพิมพ์ เผยแพร่ การการประชุม และเสรีภาพในการรวมกลุ่มจัดตั้งสมาคม ตลอดจนถึงพรรคการเมืองด้วย จึงถือว่าเสรีภาพ เป็นธาตุแท้ของความเป็นคนดังที่รูโซ่เขียนไว้...
 - ...เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ความเท่าเทียมกันหรือความเสมอภาคนี้ ไม่ได้หมายความว่าความเท่าเทียมกันทางสติปัญญาหรือทางกายภาพ แต่เป็นความเสมอภาคตามกฎหมายและทางการเมือง ทุกคนควรได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน ควรมีสติและเสรีภาพทางการเมืองและดำเนินชีวิตเท่าเทียมกัน ควรมีสติและเสรีภาพทางการเมืองและดำเนินชีวิตเท่าเทียมกัน โดยไม่แยกว่าเป็นเพศใด มีกำเนิดอย่างไร มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม เช่นใด
 - ...เสรีนิยม เห็นว่าควรปล่อยให้เอกชนทำกิจกรรมและดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ เอง โดยแทรกแซงน้อยที่สุด รัฐจะเข้ามาแทรกแซงในวิถีชีวิตและการจัดระเบียบสังคมของคนก็ต่อ เมื่อกิจกรรมนั้นเอกชนไม่สามารถจัดทำได้แล้ว เท่านั้น...
 - ...เชื่อว่ารัฐ เป็นเพียงอุปกรณ์ที่ช่วยให้คนบรรลุถึงความสมบูรณ์และรัฐอยู่ได้ก็ด้วยเป้าหมายที่จะคุ้มครองชีวิต ทรัพย์สิน ดังนั้น ประชาชนมีสิทธิที่จะทำการต่อต้านรัฐบาลที่ไม่ปฏิบัติตามจุดหมายดังกล่าว ความคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากล๊อคเป็นอย่างมาก โดยที่ล๊อคสนับสนุนสิทธิที่จะปฏิวัติล้มล้างรัฐบาลที่ทำผิดสัญญา...

สุขุม นवलสกุล ยังได้อธิบายความคิด เสรีนิยมว่า ยกย่องศักดิ์ศรีและความสามารถของคน ถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีเหตุผล สามารถคุ้มครองและบำรุงเลี้ยงชีพตนเองได้ เพราะฉะนั้น รัฐจึงไม่ควรยุ่งเกี่ยวในการใช้ชีวิต หรือการเลือกทางดำรงชีพของตนเอง ควรอยู่ในฐานะ เพียงเป็นผู้รักษากติกาให้ภาวะแห่งสันติภาพ เป็นบรรยากาศของสังคม รักษาความสงบภายในและป้องกันภัยภายนอก เสรีประชาธิปไตยยึดถือหลักการปัจเจกชนนิยม ต้องการให้แต่ละคนมีอำนาจอธิปไตย หมายความว่า มีสิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ ปราศจากอุปสรรคขัดขวาง ความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยในปัจจุบันได้รับอิทธิพล

อย่างมากจากแนวความคิดเสรีนิยม ซึ่งเริ่มขึ้นในสมัย (Enlightment) ประมาณ 300 ปีนี้เอง อาจกล่าวได้ว่า แนวความคิดเสรีนิยมในยุคเริ่มแรก เป็นปฏิกิริยาต่อการปกครองแบบกษัตริย์มีอำนาจสูงสุดหรือระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในยุโรปโดยเฉพาะ ความคิดของ จอห์น ล็อก, รูสโซ, จอห์น สจ๊วตมิล ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเสรีภาพของมนุษย์ไว้อย่างกว้างขวาง อาจกล่าวได้ว่า แนวความคิดทางด้านเสรีนิยมดังกล่าว เป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตย เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในด้านธรรมชาติของมนุษย์ โดยอิทธิพลของพวกเขา เสรีนิยมประชาธิปไตยมองมนุษย์แตกต่างไปจากที่พวกอำนาจนิยมมอง คือ เห็นว่าขอบเขตความสามารถของมนุษย์ในการพัฒนาตนเองโดยไม่ต้องมีการช่วยเหลือจากผู้ที่มีอำนาจสูงกว่านั้น กว้างขวางกว่าความเชื่อของพวกอำนาจนิยม แต่ละคนมีสิทธิที่จะดำเนินกิจกรรมทุกอย่างตามที่ตนคิดว่าเป็นประโยชน์แก่ตนเองมากที่สุด เพราะฉะนั้น ในทัศนะของพวกเขา เสรีนิยม การปกครองที่ดีที่สุดคือ การปกครองที่ผู้อยู่ใต้ปกครองมีความรู้สึก
16
ว่าถูกปกครองน้อยที่สุด

ทัศนคติอนุรักษนิยม

ทัศนคติอนุรักษนิยมนั้น นักสังคมศาสตร์ได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันหลายอย่างด้วยกันคือ ลิขิต อีร์เวคิน ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ที่มีทัศนคติแบบอนุรักษนิยมมักจะเป็นผู้ที่แสดงความรู้สึกในเชิงที่ไม่เห็นด้วยต่อสาระสำคัญ 3 ประการ คือ การเปลี่ยนแปลง ความเสมอภาค และความอดทน¹⁷ นอกจากนี้ ทัศนคติแบบอนุรักษนิยมมักจะหมายถึงแนวความคิดเห็นที่ต้องการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนสถาบันของสังคมที่มีอยู่ โดยยกคุณค่าของสถาบันประเพณีต่าง ๆ ขึ้นมาและพยายามขจัดหรือระงับการกระทำใด ๆ อันอาจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักการของสถาบันทางการเมือง โดยเน้นให้มหาชนประจักษ์ถึงผลร้ายอันอาจจะเกิดขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลง หมายถึงการเปลี่ยนแปลงประเพณีและสถาบัน

16

สุขุม นวลสกุล, "ประชาธิปไตยสามประเภท," รัฐศาสตร์การเมือง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พีชเชส, 2518), หน้า 8.

17

Dhiravegin, Political Attitudes of Bureaucratic Elite and Modernization in Thailand, p. 36.

ของสังคมที่อยู่ในขณะนั้น รวมตลอดจนกระทั่งการเปลี่ยนแปลงในระบบ เศรษฐกิจ และ ถ้าหากว่าการ เปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องมีขึ้น เพื่อความเหมาะสมต่อ เหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งแปร ผันอยู่นั้น ก็พยายามที่จะให้การ เปลี่ยนแปลงที่จะต้องมีขึ้นไปภายใต้ขอบ เขตที่รัดกุมมาก โดยคำนึงถึงผลการ เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้อันอาจมีต่อสถาบันสังคมและขนบธรรมเนียม ประเพณี จะเห็นได้ว่าอนุรักษนิยมมี เนื้อหาตรงกันข้ามกับลัทธิ เสรีนิยม เป็นอย่างมากกล่าว คือ ในขณะที่เสรีนิยมเชื่อในการ เปลี่ยนแปลงในความสามารถของมนุษย์ เหตุผล และ ความใจกว้างยอมรับความคิด ความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ ว่าจะต้องเป็นสิ่งที่ควรปรับปรุง นั้น พวกอนุรักษนิยมจะไม่ยอมรับฟังความคิดอ่านของคนอื่นง่าย ๆ ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง ชอบของเก่า กรรมวิธีเก่า เป็นคนเคร่งครัดจนเกินไป ไม่รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ไม่ ค่อยยอมปรับตัว ไม่ค่อยมีจินตนาการ ไม่ค่อยมีปฏิภิกิริยา เป็นพวกทงไม่รู้อ้อนและนิยม คิดที่ว่าพูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง ¹⁸ รักษาสถาบันดั้งเดิมหรือสภาพ เดิม พวก อนุรักษนิยมมักจะไม่ว่างใจคนแปลกหน้า คนที่มีฐานะต่ำกว่า โดยทั่วไปแล้วพวกอนุรักษนิยม ยังเชื่อในความไม่เท่าเทียมกันของมนุษยชาติ อนุรักษนิยมจำแนกออก เป็น 4 ประเภท ¹⁹ ใหญ่ ๆ คือ

1. อนุรักษนิยมทางใจ (temperamental conservative) เป็นผู้ที่มีบุคลิก ภาพและอารมณ์ที่ขัดขวางการ เปลี่ยนแปลงทั่ว ๆ ไป
2. อนุรักษนิยมวัตถุ (possessive conservative) เป็นพวกที่เห็นแก่ ประโยชน์ของตนเองและขัดขวางการ เปลี่ยนแปลงแก้ไขทุก ๆ อย่างที่กระทบกระ เทือนต่อ ประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใดของตน
3. อนุรักษนิยมทางปฏิบัติ (practical conservative) พวกนี้ไม่ใช้ ประโยชน์ของตนเป็นหลัก แต่จะคำนึงถึงผลประโยชน์สังคมโดยทั่วไป และไม่ชอบการ เปลี่ยนแปลงหรือความคิดวิธีการใหม่ ๆ
4. อนุรักษนิยมทางปัญญา (philosophical conservative) พวกนี้มี สติปัญญาลึกซึ้งเยี่ยงปราชญ์ เช่น เอคมันด์ เบค นิยมจารีตประเพณีดั้งเดิม สถาบันเก่า ๆ เก่า ๆ ว่าเป็นสิ่งที่น่ามนุษย์ได้ดีกว่าเหตุผล

¹⁸

ชัยอนันต์, อุดมการณ์ทางการเมือง, หน้า 55.

¹⁹

กมล, ศาสตร์แห่งรัฐ, หน้า 44-5.

นอกจากนี้ พวกอนุรักษนิยมยังป้องกันมรดกตกทอดของบรรพบุรุษ และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม เพื่อให้มีสวัสดิการร่วมกัน เปค กล่าวว่่า รัฐบุรุษตัวอย่างของเขาเป็นบุคคลที่สามารถจัดการหรือสงวนของเดิมไว้ได้ อย่างไรก็ตามความเชื่อของพวกอนุรักษนิยม พอสรุปได้ 6 ประการดังนี้²⁰

1. เชื่อว่าการปกครองสังคมมนุษย์เป็นเรื่องของการเจตนาทำลาย ดังนั้นปัญหาการเมืองจึงเป็นปัญหาทางขวัญและศาสนา พวกอนุรักษนิยมมักจะยึดมั่นอยู่กับธรรมชาติ
 2. พวกอนุรักษนิยมมีความรู้สึกว่่าชีวิตเป็นไปตามประเพณีเก่า ๆ และบุคคลต้องมีความผูกพันกับสังคม
 3. เชื่อว่่าสังคมที่เจริญแล้วต้องการระเบียบแบบแผนและการจัดประชาชนออกเป็นชนชั้น ความเสมอภาคถ้ามีอยู่จริงก็เฉพาะแต่ตามกฎหมายหรือคำตัดสินของพระเจ้าเท่านั้น คนอ่อนแอกับคนดีไม่มีความเท่าเทียมกัน
 4. เชื่อว่่าทรัพย์สินและเสรีภาพไม่สามารถแยกจากกันได้ การแยกทรัพย์สินออกจากการเป็นเจ้าของตัว ไม่สามารถอยู่ได้ยืนยาว ไม่มีสิ่งกีดขวางระหว่างสิทธิมนุษยชนกับสิทธิในทรัพย์สิน เพราะว่่าสิทธิในทรัพย์สินเป็นสิทธิพื้นฐานอันมีค่าที่สุดของมนุษย์
 5. พวกอนุรักษนิยมเชื่อว่าคนมีความต้องการทางอารมณ์ และยอมแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าการใช้เหตุผล ดังนั้น ต้องมีการควบคุมทางใจและความกระหายของบุคคล
 6. เชื่อว่่าการเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูป เป็นสิ่งที่ไม่เหมือนกัน การเปลี่ยนแปลงอาจเป็นการทำลายมากกว่าที่จะเป็นความก้าวหน้า สังคมจะต้องผันแปรหรือเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ จะต้องมีวิวัฒนาการตามธรรมชาติและสอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่กำหนดอย่างรอบคอบ
- จะเห็นได้ว่่าทัศนคติอนุรักษนิยมดังกล่าวขัดต่อวิถีแบบประชาธิปไตยค่อนข้างมาก เพราะว่่าวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ได้แก่ การมีใจกว้างที่จะพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิจาร์ณญาณ อาศัยการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันก่อนที่จะมีการตัดสินใจรู้จักประนีประนอมไม่ใช่ตัดสินปัญหาข้อขัดแย้งด้วยการใช้กำลังรุนแรง มีขันติธรรมอดทนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตัว เคารพสิทธิ เสรีภาพของบุคคลอื่นตลอดจนยอมรับความเสมอ

ภาคระหว่างบุคคล เป็นต้น²¹ แต่ในทางตรงกันข้าม ทศนคติอนุรักษนิยมมักจะยึดมั่นใน ประเพณีและวิถีชีวิตเดิมของบรรพบุรุษ มีการเปลี่ยนแปลงยากนอกจากนี้ มักจะมีข้อสงสัย ไม่ไว้วางใจ และต่อต้านการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ มีความเคร่งครัดในระบบอาวุโส ยึด มั่นในบุคคลมากกว่าเหตุผล เชื่อในความคิดของตนอย่างไม่ยอมผ่อนปรนแก้ไข จากลักษณะ ต่าง ๆ ของทศนคติอนุรักษนิยมนี้ เป็นอุปสรรคต่อประชาธิปไตยอยู่ไม่น้อย ทศนคติที่เอื้ออำนวย ต่อประชาธิปไตยนั้น ควรจะมีศรัทธาเชื่อมั่นในศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ การเป็นอิสระ เสรี ขอบังคับเจกชน การไม่เชื่อหรือไว้วางใจอำนาจเด็ดขาด การที่คนในสังคมไม่ชอบยอมอยู่ ใต้อำนาจหรือยอมทำตามคำบอกกล่าวของผู้อื่น โดยไม่คิดใคร่ครองหาเหตุผลด้วยตนเอง ความใจกว้างพร้อมที่จะรับความแตกต่างในทางความคิดเห็น ตลอดจนความแตกต่างด้าน อื่น ๆ ด้วย เช่น วัย เพศ เชื้อชาติ ศาสนา อุดมการณ์ ความชอบส่วนบุคคล ฯลฯ และความ เต็มใจที่จะยอมประนีประนอมผ่อนปรน และรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใหม่²²

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมและทัศนคติของบุคคล

การศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมและทัศนคติของบุคคล พบว่า ปัจจัยภูมิหลัง ทางสังคมและโลกทัศน์ สภาพครอบครัวหรือการเลี้ยงดู และโดยเฉพาะการเรียนรู้ทางการ เมืองหรือที่เรียกว่า political socialization ต่างมีอิทธิพลต่อค่านิยมและทางทัศน คติทางการเมืองของบุคคล²³ กระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองและสังคมนั้นอาจจะกล่าว โดยย่อว่ามี 4 ชั้น ด้วยกันดังต่อไปนี้

ชั้นแรก คือ ชั้นมูลฐาน เป็นช่วงตอนที่ทารกได้รับการฝึกฝนให้เป็นสมาชิกของ สังคมและระบบการเมือง เป็นตอนที่เด็กจะเรียนรู้ทัศนคติ ค่านิยม ความชำนาญชำนาญ ความ

²¹ ซัยอนันต์, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย, หน้า 23.

²² เรื่องเดียวกัน.

²³ Lucian W. Pye, Politics, Personality and Nation Building : Burma's Search for Identity (New Haven : Yale University Press, 1962), pp. 44-5.

สัมพันธ์ของบทบาทต่าง ๆ ของบุคคล ความรู้สึกทั่วไปและสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นซึ่งคนในสังคมนั้น จะต้องเรียนรู้

ขั้นที่สอง คือ ขั้นที่ก่อให้เกิดบุคลิกภาพของบุคคล อันเป็นขั้นที่ประสบการณ์ต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อจิตได้สำนึก ซึ่งจะเป็นผู้กำหนดบุคลิกภาพมูลฐานของบุคคลหนึ่งบุคคลใด ตอนนี้บุคคลจะมีความสำนึกว่าตัวเป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือที่เรียกว่า identity พร้อมบูรณะด้วยอวัยวะทางจิตวิทยาอื่น ๆ เช่น แสดงออกให้เห็นได้จากการระบายออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึกฝังอยู่ในความทรงจำ ความเข้าใจต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นต่อไป จะเป็นขั้นที่บุคคลได้รับการเรียนรู้ทางการเมือง อันเป็นช่วงตอนที่บุคคลเริ่มมีความรู้สึกถึงโลกการเมืองรอบ ๆ ตัวเขา และได้รู้ได้มีทัศนคติและเข้าใจถึงเหตุการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ

ขั้นสุดท้าย เป็นขั้นที่บุคคลผ่านจากการเป็นสมาชิกการเมืองที่ไม่ได้มีกิจกรรม (passive) มาเป็นผู้ที่เข้าร่วมมีบทบาททางการเมือง ขั้นนี้เรียกว่า "Political recruitment process" ในตอนนี้บุคคลจะมีความเข้าใจการเมืองลึกซึ้งขึ้น จะมีค่านิยมและทัศนคติทางการเมือง หรือที่เรียกว่า "บุคลิกภาพทางการเมือง" ชัดเจนและถาวรกว่าเดิม บุคลิกภาพทางการเมืองดังกล่าวจะมีอิทธิพลต่อค่านิยม ทัศนคติ ความรู้ หรือที่เรียกทั่ว ๆ ไปว่า "โครงสร้างบุคลิกภาพมูลฐาน" (basic personality structure)²⁴ มากน้อยขึ้นลงไขว่กัน บางครั้งการอบรมในระดับครอบครัวอาจจะมีอิทธิพลมากกว่าระดับเพื่อนฝูงและสถาบันที่เป็นทางการ เช่น โรงเรียนและมหาวิทยาลัย แต่บางครั้งการอบรมในระดับปลายจะมีอิทธิพลมากกว่า มีบ่อยครั้งที่ค่านิยมในการเรียนรู้ในชั้นต่าง ๆ ชัดกันอย่างเห็นได้ชัด บางครั้งผลของการเรียนรู้เป็นไปในลักษณะผิวเผิน นอกจากนี้พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนอาจจะมีผลต่อค่านิยมและทัศนคติของบุคคลได้เช่นกัน ผู้ที่สนับสนุนความคิดนี้คือ เฟสติงเจอร์²⁵ ซึ่งยอมรับว่าในขั้นแรกพฤติกรรม

²⁴

Pye, Politics, Personality and Nation Building, p. 53.

²⁵

L. Festinger, A Theory of Cognitive Dissonance (Evanston,

III : Row & Peterson, 1957).

มีอิทธิพลต่อความเชื่อและทัศนคติ แต่ในระยะต่อไปความเชื่อและทัศนคติที่มีอยู่จะก่อให้เกิด พฤติกรรมใหม่ ๆ ต่อไป ลักษณะความคิดนี้เป็นแบบวัฏจักร เขาสรุปว่า การเปลี่ยนแปลง บทบาทและพฤติกรรมย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและความเชื่อของบุคคลนั้นด้วย

กล่าวโดยสรุปก็คือ ค่านิยมและทัศนคติของบุคคล เป็นผลผลิตของกระบวนการ เรียนรู้หลายระดับและจากหลายองค์กร รวมตลอดถึงภูมิหลังทางสังคมของบุคคลในด้านต่าง ๆ อีกด้วย นอกจากนี้ ค่านิยมและทัศนคติของบุคคลอาจจะ เป็นผลมาจากสภาพภูมิศาสตร์ การติดต่อสื่อสารภายในชาติ ระบบครอบครัว รวมทั้งบทบาทพฤติกรรมและอิทธิพลภายนอก ที่มีผลต่อสังคมนั้น ๆ ด้วย

นอกจากนี้ การศึกษาระบบการเมือง น่าจะหันมาให้ความสนใจถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มบุคคล ทั้งนี้เพราะการใช้วิธีการศึกษาเชิงวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อ วิเคราะห์การเมืองระบบต่าง ๆ นี้ ลูเซียน พาย (Lucian Pye) กล่าวว่า "เป็นผลดี ที่ทำให้เราสามารถศึกษาถึงปัจเจกชนและสังคมทั่วไปได้ในเวลาเดียวกัน เป็นการเชื่อมการ ศึกษาจิตวิทยาของบุคคลแต่ละคนกับการศึกษากลุ่มคนส่วนใหญ่ทั้งหมด" หรืออาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นการเข้าถึงที่การศึกษาถึงระบบการเมืองทั้งหมดโดยไม่ต้อง เสีย ประโยชน์ของความเข้าใจจิตวิทยาของปัจเจกชน

วัฒนธรรมทางการเมือง

คำว่า "วัฒนธรรมทางการเมือง" นี้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายอย่าง ลูเซียน พาย (Lucian W. Pye) ได้ให้ความหมายว่า

วัฒนธรรมทางการเมือง คือ กลุ่มของทัศนคติ ความเชื่อ และความรู้สึก ซึ่ง ก่อให้เกิดระเบียบและความหมายแก่กระบวนการทางการเมือง ทั้งยังช่วยก่อราก ฐานของสมมุติฐานและข้อบังคับซึ่งควบคุมพฤติกรรมในระบบการเมือง เป็นตัวครอบ คลุมทั้งความคิดทางการเมืองและบรรทัดฐานที่ก่อให้เกิดรัฐบาล ดังนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงการรวมตัวของมิติทางการเมืองด้านจิตวิทยา และความคิด²⁶

²⁶

Lucian W. Pye, Aspects of Political Development (Boston : Little, Brown and Company, 1966), pp. 37-38.

วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง กลุ่ม (set) ของความเชื่อและทัศนคติ ร่วมกันอันเกี่ยวกับ เป้าหมายอันเดียวกัน ซึ่งปรากฏขึ้นในระบบการเมืองนั้น ๆ ในแง่ที่ว่าจะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันในชั้นมูลฐานและการ เล็งเห็นที่เหมือนกัน ตลอดจนการมีความเห็นพ้องต้องกัน อากาการได้รับประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ อย่างเดียวกัน²⁷

อัลมอนด์และเวอร์บา (Almond and Verba) กล่าวถึงวัฒนธรรมทางการเมือง ในหนังสือ *The Civic Culture* ว่า "วัฒนธรรมทางการเมืองหมายถึง การรับรู้ของการเมืองและทัศนคติต่าง ๆ ที่มีต่อส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบการเมืองหรือทั้ง ระบบการเมือง ซึ่งทัศนคติเหล่านี้จะมีผลต่อบทบาทของแต่ละบุคคลในระบบการเมือง นั้น"^{28, 28}

ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง ดังกล่าวแล้วนี้ ได้มีผู้สรุปให้เป็นที่ เข้าใจง่ายดังนี้

วัฒนธรรมทางการเมือง ได้แก่ค่านิยมของคนที่เกี่ยวข้องกับ "การเมือง" หรือสิ่งใกล้เคียงกับการเมือง สำหรับคำว่า "การเมือง" ในที่นี้จะเข้าใจกันอย่าง ง่าย ๆ ว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง เช่น รัฐธรรมนูญ รัฐบาล รัฐสภา กระทรวง ทบวง กรม กฎหมาย ผู้แทนราษฎร ทหาร พระมหากษัตริย์ ฯลฯ ประการหนึ่ง ซึ่งเป็นความหมายของการเมืองอย่างแคบ แต่เห็นได้ชัด กับ ความหมายอย่างกว้างขวางและเห็นได้ไม่ค่อยชัด อันได้แก่สิ่งที่เกี่ยวพันกับการ ใช้อำนาจ แจกจ่าย แบ่ง เสาะแสวงหา กระจาย ลดหรือเพิ่มอำนาจ คือสิ่ง ที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจโดยทั่วไปด้วย²⁹

²⁷ Jorol B. Manheim, *The Politics Within* (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice - Hall, Inc, 1975), p. 30.

²⁸ Gabriel A. Almond and Sidney Verba, *The Civic Culture* (Boston : Little, Brown and Company, 1965), p. 12.

²⁹ กมล สมวิเชียร, *ประชาธิปไตยกับสังคมไทย*, หน้า 39.

แม้จะให้ความสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองมากเท่าใดก็ตาม แต่วัฒนธรรมทางการเมือง มิใช่สิ่งเดียวที่จะเป็นตัวนำเอาระบบหรือรูปแบบของการเมืองใด ๆ มาใช้ในการปกครองประเทศ แต่ยังมีองค์ประกอบหรือปัจจัยอื่น ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม อีก เป็นจำนวนมากที่มีอิทธิพลต่อระบบการเมืองของประเทศหนึ่ง ๆ

ฉะนั้น วัฒนธรรมทางการเมือง จึงเป็นความรู้ความเข้าใจและความสำนึกทางการเมืองที่สมาชิกของสังคมใดสังคมหนึ่ง มีต่อระบบการเมืองการปกครองของเขา เช่น มีความรู้ความเข้าใจว่า สังคมหรือประเทศของเขานั้นมีรูปแบบการปกครองแบบไหน มีหน่วยงานเมืองค์กระอะไรที่เกี่ยวข้องบ้าง ตัวเขาเองมีบทบาทสิทธิและหน้าที่ ในกระบวนการทางการเมืองการปกครองอย่างไรบ้าง เขามีความรู้สึกพอใจอย่างไรหรือไม่ต่อระบบการเมืองการปกครองที่เป็นอยู่ ดังนั้นพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลจะเป็นไปในลักษณะใดก็ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมืองที่เขาผู้นั้นเอง

การวัดทัศนคติ

การวัดทัศนคติทำได้โดยการประมาณค่าทัศนคติ (Rating Scale) การประมาณค่าทัศนคติสร้างขึ้นได้โดยใช้คำถามเกี่ยวกับความชอบพอและความเชื่อทางสังคม การประมาณค่าเช่นนี้จะใช้ในการวัดทัศนคติที่มีต่อพรรคการเมือง แนวความเชื่อถือศาสนา เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงความหนักเบาทางทัศนคติและแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคตินั้น ๆ 30

ปีเตอร์สัน และ เฮอร์สโตน (Peterson and Thurstone) ได้ทำการประมาณค่าทัศนคติเพื่อวัดความรู้สึกจากภาพที่มีผลทางด้านอารมณ์ ซึ่งจะ เป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนทัศนคติในวัยเรียน ให้เด็กทดสอบเพื่อที่จะวัดดูว่า เด็ก เหล่านี้มีทัศนคติต่อคนจีนอย่างไร โดยให้เด็กดูภาพที่น่าสงสารเกี่ยวกับชีวิตของคนจีน ต่อมาให้เด็กทำข้อทดสอบทางทัศนคติที่มีต่อชาวจีน หลังจากนั้นทั้งเวลาไปประมาณ 5 เดือน ให้เด็กทำการทดสอบการประมาณค่าทัศนคติใหม่ ผลการทดสอบปรากฏว่า ประมาณร้อยละ 62 ของจำนวนนักเรียนยังคงมีแนวโน้มไปทางชอบคนจีน ถึงแม้จะทั้งช่วงเวลาหลังจากที่ได้ดูรูปในครั้งแรก

³⁰ ไสภา สุทธิชัยกุล, จิตวิทยาทั่วไป (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2518), หน้า 261-264.

การประมาณค่าทัศนคตินอกจากแบบที่ บีเตอร์สัน และ เฮอร์สโตน ใช้แล้วยังมีอีกวิธีหนึ่งซึ่งเป็นวิธีของ ไลเคิร์ต (Likert) คือ วิธีการใช้การตัดสินใจโดยให้ผู้ตอบเลือกตอบจากคำถาม 5 ระดับที่วางไว้ด้วยกันคือ

- การยอมรับอย่างมากหรือเห็นด้วยอย่างยิ่ง
- ยอมรับหรือเห็นด้วย
- ยังไม่ตัดสินใจว่าจะยอมรับหรือไม่ยอมรับ
- ไม่ยอมรับหรือไม่เห็นด้วย
- ไม่ยอมรับอย่างยิ่งหรือไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ทัศนคติจะนำไปสู่ความคิดเห็นต่าง ๆ ความแตกต่างระหว่างทัศนคติและความคิดเห็นนี้ยังไม่สามารถชี้ให้เห็นเด่นชัดได้ ไฮฟแลนด์และเคลลี (Hovland and Kelley) พยายามชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างทัศนคติและความคิดเห็นว่าทัศนคติเป็นการชี้ให้เห็นชัด เป็นความชอบพอและจะเป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกที่เป็นจิตใต้สำนึก ส่วนความคิดเห็นหมายถึงบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งเป็นความคาดหวังหรือการคาดคะเนไม่ได้ เป็นเพียงความชอบพอเท่านั้น ความคิดเห็นสามารถนำมาใช้ในรูปแบบคำพูดได้ แต่คำพูดที่พูดออกมาอาจจะไม่แสดงให้เห็นถึงความคิดเห็นจริง ๆ ก็ได้ ถึงแม้ว่าจะพยายามแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างทัศนคติและความคิดเห็นแล้วก็ตาม แต่ทั้งสองก็ยังคงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอยู่ตลอดเวลา

การวัดทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกสภาเทศบาล ใช้วิธีของ ไลเคิร์ต โดยตั้งคำถามขึ้น 3 กลุ่ม เกี่ยวกับแนวความคิดแบบประชาธิปไตย เสรีนิยม อนุรักษ์นิยม แล้วให้ผู้ตอบเลือกตอบจากคำตอบ 5 ระดับตามแบบของ ไลเคิร์ต

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาถึงทัศนคติทางการเมืองของม้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวนมากที่ให้อธิบายที่สำคัญเกี่ยวกับค่านิยมและทัศนคติทางการเมือง ซึ่งสมควรนำมาพิจารณาวางกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ ในการศึกษาภูมิหลังทาง เศรษฐกิจและสังคมกับทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกสภาเทศบาล เมืองตากดังนี้

ลิขิต อีรเวคิน ได้ทำการศึกษาทัศนคติทางการเมืองของข้าราชการชั้นสูงของไทย โดยทำการวิจัยด้วยวิธีสัมภาษณ์และส่งแบบสอบถามกับข้าราชการพลเรือนชั้นนำสังกัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักนายกรัฐมนตรี จำนวน 56 คน เพื่อทราบทัศนคติทางการเมือง เสรีนิยมและอนุรักษนิยมโดยใช้อายุ การศึกษา สถานศึกษาและอาชีพของบิดาเป็นตัวแปรอิสระ ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการพลเรือนชั้นนำมีทัศนคติทางการเมืองเสรีนิยม ร้อยละ 40.4 กลาง ๆ ร้อยละ 38.4 อนุรักษนิยม ร้อยละ 21.2 นอกจากนี้แล้วยังพบว่า ข้าราชการที่มีอายุน้อยมีทัศนคติเสรีนิยมมากกว่าผู้ที่มีอายุมากและข้าราชการที่ได้รับการศึกษาสูงมีทัศนคติเสรีนิยมมากกว่าข้าราชการที่ได้รับการศึกษาน้อย แต่สถานศึกษาไม่ได้แสดงความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อแยกทัศนคติทางการเมืองของข้าราชการเป็นกระทรวงแล้ว ปรากฏว่า ข้าราชการกระทรวงมหาดไทยมีทัศนคติทางการเมืองอนุรักษนิยมมากกว่าข้าราชการพลเรือน กระทรวงศึกษาธิการและสำนักนายกรัฐมนตรี³¹

การศึกษาของ สุจิต บุญบงการ ใน "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาทางการเมืองของไทย"³² ได้ชี้ให้เห็นว่าสถานศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติค่านิยม บุคลิกภาพของผู้ที่เข้ามาศึกษาและก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างไปจากบุคคลที่มีการศึกษาดำ โดยตั้งสมมุติฐานว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงย่อมจะมีความสนใจในทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาดำ ในการทำการวิจัยเรื่องนี้ สุจิต ใช้แบบสอบถามนิสิตนักศึกษามีสุดท้ายของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 372 คน ผลของการวิจัยพบว่า ผู้ที่เรียนรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ติดตามกิจการทางการเมืองประมาณร้อยละ 60 ของนิสิตนักศึกษาที่เรียนทั้งสองด้านนี้ ประมาณร้อยละ 4.2 ของนิสิตนักศึกษาทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ไม่เคย

31

Dhiravegin, Political Attitudes of the Bureaucratic Elite and Modernization in Thailand, pp. 39-46.

32

สุจิต บุญบงการ, "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาทางการเมืองของไทย," วรรณไวทยากร (พระนคร : โครงการตำราสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514), หน้า

พูดคุยเรื่องการเมืองเลย แต่พบว่านิสิตนักศึกษาทางรัฐศาสตร์มีความสนใจทางการเมืองมากกว่าผู้เรียนด้านวิทยาศาสตร์และด้านเทคนิคอื่น ๆ ส่วนนักศึกษาล้วนใหญ่มีความไม่พอใจในระบบการเมืองและการดำเนินงานของรัฐบาล ตลอดจนไม่พอใจในตัวผู้นำทางการเมือง นอกจากนี้ สุจิต ยังได้กล่าวอีกว่า ลักษณะของการศึกษาชั้นสูงของไทยไม่ได้เป็นเพื่อสนับสนุนแนวความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เป็นของตัวเอง แต่กลับทำให้นักศึกษาเป็นผู้ตามที่ดี และมีส่วนทำให้นักศึกษามีทัศนคติ ค่านิยมแบบดั้งเดิมอยู่ สังคมมหาวิทยาลัยเองก็ยังคงมีการยอมรับอำนาจและการใช้อำนาจ ต้องเคารพเชื่อฟังและยำเกรงผู้ที่อยู่ชั้นสูงกว่าทำให้นักศึกษามีบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม อีกประการหนึ่ง มหาวิทยาลัยของไทยยังไม่ได้เป็นสิ่งมีชีวิตความเป็นอิสระ ทั้งเสรีภาพทางวิชาการยังมีน้อย เพราะมหาวิทยาลัยยังเป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบราชการ สภาพการณ์เหล่านี้ทำให้นักศึกษาไทยยังมีความนิ่งเฉยทางการเมืองอยู่และทำให้ต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพของสังคมมากกว่าต้องการไปเปลี่ยนแปลงสังคม แม้ว่าจะไม่พึงพอใจต่อผู้ปกครองประเทศ แต่ก็ไม่ได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง สุจิตจึงสรุปว่าความสัมพันธ์ของนิสิตนักศึกษาต่อการพัฒนาทางการเมือง จึงออกมาในรูปของการช่วยรักษาเสถียรภาพทางการเมือง ข้อสรุปนี้อาจมีข้อแย้งจากเหตุการณ์ก่อนเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นช่วงที่นักศึกษาเป็นพลังที่สำคัญในการเรียกร้องการเปลี่ยนแปลง เช่น การแอนด์สินค้าน้ำร้อน การประท้วงประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 299 การเคลื่อนไหวของขบวนการโซดัสใหม่ที่เรียกร้องให้มีการล้มล้างค่านิยมเก่า ๆ ตลอดจนการนำมาซึ่งการปฏิวัติเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 จนเป็นผลสำเร็จ ที่กล่าวมานี้เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของกลุ่มปทุมภูมิว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองอย่างยิ่งในสังคม

การวิจัยของทินพันธุ์ นาคะตะ³⁴ ได้ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาระดับมหา

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

³⁴ Nakata, Thinapan. The Problems of Democracy in Thailand : A Study of Political Culture and Socialization of College Students (Bangkok : Praepitiaya, 1975).

วิทยาลัย 6 แห่งคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 เชียงใหม่ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โรงเรียนนายเรือและโรงเรียนนาย
 เรืออากาศ โดยแบ่งนักศึกษาออกเป็น 3 กลุ่มคือ ขนงสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์
 และการทหาร จำกัดเฉพาะนักศึกษาชายเท่านั้น โดยมุ่งศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรม
 ทหารการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยทั่วไปรับนักศึกษาวิชาทหารซึ่งจะเป็นผู้นำในอนาคต
 ของสังคมไทยว่าเป็นอย่างไร จากการศึกษาพบว่า นักศึกษาไทยมีทัศนคติทางการเมือง
 ที่ขัดกันอยู่ในตัวเอง คือ มีทัศนคติที่เป็นปัจจัยเอื้ออำนวยต่อประชาธิปไตย แต่อีกด้านหนึ่ง
 มีลักษณะต่อต้านประชาธิปไตยและนักศึกษาที่มีการศึกษาสูงเท่าใด ยิ่งมีลักษณะอำนาจนิยม
 มากขึ้น นักศึกษาในทางวิทยาศาสตร์มีทัศนคติเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด ในขณะที่นัก
 ศึกษาในโรงเรียนทหารมีแนวโน้มไปในทางอำนาจนิยม ส่วนนักศึกษาทางสังคมศาสตร์
 อยู่ระหว่างกลางของแนวทัศนคติทั้งสองนี้ ที่เป็นเช่นนี้ทันทันต์ มีความเห็นว่าการที่นัก
 ศึกษาทางสังคมศาสตร์มีลักษณะอนุรักษนิยมมากกว่านี้ เพราะการศึกษาในมหาวิทยาลัย
 เตรียมคนเข้ารับราชการและทำให้นักศึกษารู้สึกว่าสิ่งที่ เป็นอุดมคติทางการเมืองกับสภาพ
 เป็นจริงนั้น เป็นคนละอย่าง ส่วนนักศึกษาทางวิทยาศาสตร์มีทัศนคติเป็นประชาธิปไตยมาก
 กว่านั้น อาจเป็นเพราะว่าเขาเหล่านั้นไม่ได้ออกไปเป็นข้าราชการ ดังนั้นจึงมีอคติต่อ
 ระบบการเมืองน้อยและนักศึกษาในโรงเรียนทหารที่มีลักษณะอำนาจนิยม เป็นเพราะหลัก
 สูตรระเบียบวินัย การอบรมสั่งสอนในโรงเรียนทหารมีอิทธิพลต่อทัศนคติแบบอำนาจนิยม
 อย่างยิ่ง

ทินพันธุ์ สรุปว่าลักษณะขัดแย้งระหว่างอำนาจนิยมและประชาธิปไตย เป็นลักษณะ
 ร่วมของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงทุกสังคม และผู้วิจัยกล่าวว่า ถ้าระบบการเมืองไทย
 จะมั่นคงมีประสิทธิภาพ ผู้นำในอนาคตจะต้อง เปลี่ยนทัศนคติแบบดั้งเดิมที่ไม่อำนวยต่อระบบ
 การปกครองประชาธิปไตยให้เป็นทัศนคติที่เอื้อต่อประชาธิปไตยให้ได้³⁵

36
 สาย ภาณุรัตน์ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของครูไทยที่มีต่อกิจกรรมทาง
 การเมือง โดยมุ่งสุ่มตัวอย่างได้ครูมาศึกษาวิจัย 366 คน จากโรงเรียนรัฐบาลและ
 ราษฎร์ในกรุงเทพมหานคร อายุของครูส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ 30-40 ปี ซึ่งมีถึงร้อยละ
 56.57 ของครูทั้งหมดที่สุ่มตัวอย่างมา มีเพศชายร้อยละ 32.24 และเพศหญิงร้อยละ
 67.76 วุฒิครูที่ต่ำกว่าระดับปริญญามีร้อยละ 69.33 และสูงกว่าปริญญาตรีและปริญญา
 ตรีมีร้อยละ 30.67 เป็นครูที่สอนอยู่ในระดับมัธยมมีร้อยละ 39.47 ผลวิจัยปรากฏว่า
 ครูมีความคิดเห็นที่ถูกต้องพอสมควรในเรื่องการมีทัศนคติต่อการพัฒนาประเทศ ครูมี
 ปริญญานั้นมีความคิดเห็นที่แตกต่างและก้าวหน้ามากกว่าครูที่ไม่มีปริญญา และครูอายุมาก
 มักจะมีความคิดผิดแผกกับครูที่มีอายุน้อยในบางเรื่องเท่านั้น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเข้า
 มีส่วนร่วมทางการเมือง มีครูถึงร้อยละ 87.70 ที่ไม่ได้ไปลงคะแนนเสียงและพบว่า
 ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างครูที่มีวุฒิต่ำกว่าระดับปริญญาตรีกับระดับ
 ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์
 2512 ครูส่วนใหญ่สนใจการเมืองมากพอสมควรและเข้าใจความหมายของคำว่า "การ
 เมือง" ด้วยสาเหตุที่ครูสนใจการเมืองนั้นมาจากหลายทาง กล่าวคือมาจากการกระตุ้น
 ของกิจกรรมทางการเมืองและมาจากการชักชวนของทางราชการ บางส่วนก็มาจากการ
 ได้สนทนากันระหว่างเพื่อนฝูงในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง นอกจากนั้นยังอาจมาจากทัศนคติ
 ที่ดีของครูที่มีต่อการเมือง

37

ศูนย์วิทยพัทยาการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

36

สาย ภาณุรัตน์ "ทัศนคติครูไทยต่อกิจกรรมการเมือง : การศึกษาเฉพาะครู
 ในกรุงเทพมหานคร" (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิชาสังคมวิทยา วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
 แห่งประเทศไทย, 2512), หน้า 11-3.

37 เรื่องเดียวกัน, หน้า 11-13.

38

ปราโมทย์ นาครทรรพ ได้ทำการศึกษาความแตกต่างของค่านิยมระหว่างผู้นำไทย 4 กลุ่มคือ ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ตรวจราชการท้องถิ่น นายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล จำนวนรวมทั้งสิ้น 368 คน พบว่า

1. โดยทั่วไปผู้นำกลุ่มมีค่านิยมไม่แตกต่างกันจนเกินไปนัก ความยึดมั่นในค่านิยมต่าง ๆ มักจะอยู่กลาง ๆ ไม่สูงหรือต่ำเกินไป จนแปลความว่ามีข้อผูกมัดน้อยกว่าได้
2. ตัวแทนราชการส่วนกลางคือ ผู้ว่าราชการจังหวัดกับผู้ตรวจราชการส่วนท้องถิ่น มีค่านิยมใกล้เคียงกัน ตัวแทนส่วนท้องถิ่นมีค่านิยมใกล้เคียงกัน
3. ตัวแทนส่วนท้องถิ่นมีค่านิยมท้องถิ่นสูงกว่าส่วนกลางอย่างเห็นได้ชัด ผู้นำที่เป็นข้าราชการยังเห็นส่วนกลางสำคัญมากกว่าอยู่
4. ทุกกลุ่มมีความไม่พึงพอใจในสถานการณ์ปัจจุบัน และต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่ง แต่ทุกกลุ่มก็ไม่ยอมลงมือกระทำหรือริเริ่มโครงการใด ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มท้องถิ่นมีความกระตือรือร้นน้อยกว่าข้าราชการประจำ ทั้ง ๆ ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงมากกว่า
5. กลุ่มท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มข้าราชการประจำไม่สู้เห็นความจำเป็นที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วม
6. ทุกกลุ่มมีค่านิยมที่จะหลีกเลี่ยงไม่ยาก เพชฌัญกับการขัดแย้ง นายกเทศมนตรีมีความเต็มใจที่จะเสี่ยงมากกว่าสมาชิกเทศบาล สมาชิกสภาเต็มใจเสี่ยงกว่าผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ตรวจราชการส่วนท้องถิ่นระมัดระวังมากกว่าเพื่อน
7. ทุกฝ่ายต้องการการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ไม่มีใครกระตือรือร้นเป็นพิเศษ
8. ในฐานะผู้นำเพื่อการพัฒนา นายกเทศมนตรีมีค่านิยมเหมาะสมที่สุด การศึกษาของอัลมอนต์และเวอร์บา ในเรื่องอิทธิพลของการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมือง 5 ชาติ พบว่าคนยิ่งได้รับการศึกษาสูงขึ้นเท่าใดจะเป็นคนที่รับรู้ทางการเมืองสนใจการรณรงค์เลือกตั้ง ข่าวสารการเมือง มีความคิดและสนใจการ

38

ปราโมทย์ นาครทรรพ, "ค่านิยมของผู้นำกับการพัฒนา" ใน วรรณไวทยากร : รัฐศาสตร์ โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 82-31.

I10299336.

เมืองกว้าง ชอบตกเตียงปัญหาการเมืองโดยเสรี รู้สึกตัวเองว่ามีอิทธิพลต่อรัฐบาลร่วม เป็นสมาชิกขององค์การต่าง ๆ และมีความเชื่อมั่นในสิ่งแวดล้อมทางสังคมมากกว่าคนที่ได้รับการศึกษาน้อย³⁹

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ของบุคคลกับทัศนคติทางการเมือง ภูมิภาคต่าง ๆ มีความสำคัญต่อการเกิดทัศนคติทางการเมือง ทั้งนี้เพราะว่า ภูมิภาคต่าง ๆ เช่น การศึกษา การคมนาคม การสาธารณสุข ฯลฯ ขณะเดียวกันกับภาคอื่น ๆ ยังล้าหลังมากน้อยแตกต่างกัน ภาคกลาง ซึ่งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานครจะได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองมากกว่าภาคที่อยู่ห่างออกไป ดังนั้นบุคคลที่มีภูมิภาคกลางมากจึงทำให้มีทัศนคติทางการเมืองเปลี่ยนแปลงทางเสรีนิยมมากขึ้น⁴⁰

อนุสรณ์ ลีम्मณี ได้ทำการศึกษาทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี 2518 จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้แทนราษฎรร้อยละ 25.48 มีทัศนคติแบบก้าวหน้า ร้อยละ 31.37 มีทัศนคติแบบกลาง และร้อยละ 43.14 มีทัศนคติแบบอนุรักษนิยม และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระต่าง ๆ ก็มีทัศนคติของผู้แทนราษฎรปรากฏว่า นโยบายพรรคการเมืองที่ผู้แทนราษฎรสังกัดอยู่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้แทนราษฎรในระดับสูงในทำนองเดียวกับระดับอายุของผู้แทนราษฎรก็มีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามหรือผกผันกับทัศนคติแบบก้าวหน้า โดยผู้ที่มีอายุน้อยจะมีทัศนคติแบบก้าวหน้าสูง และผู้ที่มีอายุจะมีทัศนคติแบบก้าวหน้าต่ำ อย่างไรก็ตาม สำหรับตัวแปรนำอื่น ๆ ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กับทัศนคติน้อยมากหรือกล่าวได้ว่าแทบจะไม่มี

39

Thomas Cook, J. Scioli, and P. Frank, Jr. "Political Socialization Research in the United States : A Review," Political Attitude and Public Opinion (New York : David Mckay Co., Ltd., pp. 167-9.

40

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, "ผู้นำแต่ละรุ่นในประวัติศาสตร์," วารสารธรรมศาสตร์, 3 (พฤษภาคม 2517), หน้า 102-3.

สัมพันธ์กันเลย ตัวแปรอิสระดังกล่าวได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ และประสบการณ์ของ
 41
 ผู้แทนราษฎร

42
 ไฮแมน (Hyman) และชีทเลย์ (Sheatsley) ได้ทำการศึกษาทัศนคติของคน
 อเมริกาพบว่า อายุของคนอเมริกันมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง กล่าวคือ เขา
 พบว่าคนอเมริกันยิ่งมีอายุมาก ก็จะมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางการเมืองแบบอนุรักษนิยมมาก
 ขึ้น เจมส์ อี. เบอร์เรน (James E. Birren)⁴³ นักจิตวิทยาได้ศึกษาความสัมพันธ์
 ระหว่างอายุกับทัศนคติ ก็พบเช่นเดียวกันว่า ทัศนคติแบบอนุรักษนิยมของแต่ละคนอาจจะ
 เป็นผลเนื่องจากการมีอายุมากขึ้น

44
 สตูฟเฟอร์ (Stouffer) ได้ศึกษาทัศนคติของคนอเมริกัน พบว่ามีความ
 สัมพันธ์ระหว่างอายุ ระดับการศึกษากับทัศนคติทางการเมืองของคนอเมริกัน กล่าวคือ
 คนอเมริกันที่มีอายุมากขึ้นจะมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติแบบอนุรักษนิยม และพบว่าคนอเมริกัน
 มีการศึกษาอาจจะมีทัศนคติแบบ เสรีนิยมสูงกว่าคนที่มีการศึกษาในระดับค่อนข้างต่ำ

41
 อนุสรณ์ ลีมนณี, "ทัศนคติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการกระจาย
 ทรัพยากรในระบบการเมืองไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง
 การปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519), หน้า 44.

42
 Herbert Hyman and Paul Sheatsley, "Attitudes Toward
 Deaggregation," Micropolitics Individual and Group Level Concepts
 ed. John Kessel, et, al., (New York : Holt, Rinehart and Winston,
 1970), Figure Iv-s, p. 416.

43
 James E. Birren, The Psychology of Aging (Englewood
 Cliffs N.J. : Prentice-Hall, Inc., 1964), p. 189.

44
 Stouffer, Conformity and Civil Liberties : A Cross-
 Section of the Nation Speaze Its Mind (New York : Doubleday &
 Company, Inc., 1955).

โรเบิร์ต อี. เลน (Robert E. Lane) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลในระดับครอบครัวว่าอาจจะมีผลกระทบต่อทัศนคติทางการเมืองของบุคคลได้ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูก และความสัมพันธ์ในลักษณะอื่น ๆ ในระดับครอบครัว ก็อาจจะมีผลต่อการเรียนรู้หรือถ่ายทอดความเชื่อต่าง ๆ ให้กับบุคคลในครอบครัวนั้นได้ ในที่สุดอาจจะนำมาซึ่งความเชื่อ ค่านิยมหรือทัศนคติอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้⁴⁵

การศึกษาของ ไฮเซนคค์ (Eysenck) ได้ศึกษาทัศนคติของคน 4 กลุ่ม คนรวย คนชั้นกลาง คนชั้นต่ำและคนยากจนมาก พบว่า แทบทุกกลุ่มจะมีทัศนคติแบบอนุรักษนิยมลดลงไปเล็กน้อยเมื่ออายุสูงขึ้น⁴⁶ แมคเคากัส (McConaughy) ก็ได้ศึกษาความคิดเห็นของวุฒิสมาชิกและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภาแห่งรัฐเซาท์คาโรไลนา พบว่า ทัศนคติของบุคคลเหล่านี้จะเป็นอนุรักษนิยมสูงขึ้นตามอายุ⁴⁷ และในทำนองเดียวกัน มอสคอส (Moskos) และเบล (Bell) ได้ศึกษาทัศนคติของผู้นำในเขตหมู่เกาะเวสต์อินดีส (จาไมก้า ตรินิแดด บริทิสกิอานา และลิตเติลเอท) ก็พบว่าการเมือง

⁴⁵ Robert E. Lane, Political Man (London : The Free Press, 1972) p. 63. and Dean Jaros, Socialization to Politics (New York : Praeger Publishers, 1973), Chap. 4.

⁴⁶ H.J.Eysenck, The Psychology of Politics (London : Routledge & Kegan Paul, 1968), pp. 21-2.

⁴⁷ John B. McConaughy, "Some Personality Factors of State Legislators in South Carolina," Legislative Behavior : A Reader in Theory and Research ed. John C. Walke and Heinz Eulau (Illinois : The Free Press, 1959), pp. 313-5.

อายุสูงขึ้นมีความสัมพันธ์กับทัศนคติแบบอนุรักษนิยม เช่น เดียวกัน⁴⁸ นอกจากนี้ จากการศึกษา
 ของ มิเชล (Mitchell) เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองของชาวอเมริกา
 พบว่า ผู้มีอาชีพเป็นนักธุรกิจและผู้มีอาชีพอิสระมักจะออกเสียงให้แก่พรรครีพับลิกันและมี
 ความเป็นอนุรักษนิยมสูงกว่าชนกลุ่มอื่นที่มีรายได้ต่ำกว่า⁴⁹

⁴⁸ Marie Jahoda and Nill Warren (eds.) Attitudes : Selected Readings (Middlesex : Penguin Book, 1971), p. 64.

⁴⁹ William C. Mitchell, The Socialization of American Citizens, (eds.) Dimensions of Political Analysis : An Introduction to the Contemporary Study of the Politics, ed. Cyril Roseman, et, al., (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, Inc. 1966), p. 270.